

Ольга Невмержицька,
учитель світової літератури
гімназії №143 м. Києва,
Заслужений учитель України,
переможець конкурсу
«Учитель року - 2011»
у номінації «Світова література»

Навчальний проект для учнів 6 класу

Тема за програмою (6 клас)

Антон Чехов. "Хамелеон", "Товстий і тонкий". Висміювання підлабузництва, чиношанування у творах. Засоби творення комічного, функції антитези і художньої деталі в прозі Чехова (3 години)

План розкриття теми

Урок №1 " Антон Чехов - майстер коротких оповідань "

1. Життя і творчість А. Чехова (нарис).
2. З'ясування жанрових ознак оповідання.
3. Аналіз понять "комічне" і "художня деталь".
4. Знайомство зі змістом оповідання "Товстий і тонкий".

Урок № 2 "Настоящий мужчина состоит из мужа и чина"¹ (Аналіз художнього тексту оповідання «Товстий і тонкий»).

1. З'ясування сенсу назви оповідання.
2. Порівняння першої і остаточної редакцій оповідання.
3. Словникова робота (Герострат, Ефіальт, колезький асесор, статський радник, таємний радник, лютеранка, флердоранж, херес).
4. Теорія літератури: поняття "антитеза". З'ясування ролі антитези в оповіданні.
5. Знаходження промовистих деталей в тексті твору.
6. Робота з поняттям "комічне".

Урок № 3 "Засоби творення комічного в оповіданні Чехова "Хамелеон". (Підсумковий урок проекту "Смішні дрібниці" оповідань Антоші Чехонте" (Як створити екранізацію твору?)

---

¹ Назви уроку №2 і №3 (проекту) взяті з розробки Н.Крячек // Богдан Л.С. Крячек Н.Ю., Шторлін В.В.. Зарубіжна література. 6 клас. Книга для вчителя. –К.: Генеза, 2007.

План навчального проекту

Керівник проекту:	<i>Невмержицька О. Ф.</i>
Навчальний заклад:	<i>гімназія № 143 Оболонського р-ну м. Києва</i>
Назва проекту:	"Смішні дрібниці" строкатих оповідань Антоші Чехонте"
Ключове питання:	<i>Як створити екранізацію твору? (за оповіданням А. Чехова "Хамелеон")</i>
Тематичні питання:	<i>Чому А. Чехова називають майстром коротких оповідань? Які художні засоби допомагають розкрити ідею твору? Як художня деталь дозволяє наблизитись до авторського задуму? Яку роль виконує антитеза у побудові оповідання? Чому оповідання має таку назву? Навіщо письменник вживає промовисті прізвища персонажів? Чому події оповідання відбуваються на базарній площі?</i>
Змістові питання:	<i>Як підготуватися до створення екранізації художнього твору? Що важливо виявити в тексті твору, щоб екранізація максимально відповідала авторському задуму? На які деталі слід звернути увагу під час створення сценарію фільму? Як підібрати для зйомок акторів, костюми, музику, декорації?</i>
Стислий коментар:	<i>Оповідання Чехова - особлива сторінка світової літератури. Вони виглядають як короткометражні фільми, в яких кожна дрібниця грає важливу роль. Помітивши цю особливість, ми повинні детальніше ознайомитися з прийомами автора, завдяки яким</i>

	<p><i>створюється ефект комічного в цих невеличких розповідях, потрапити у творчу майстерню письменника.</i></p> <p><i>Творчості А. П. Чехова в шкільні програмі відведено тільки 3 години в 6 класі. Тому проект має практичне спрямування: детальніше вивчити особливості стилю письменника, його майстерність, прийоми створення "смішних дрібниць".</i></p> <p><i>Зацікавити дітей цього віку детальним аналізом тексту покликане проблемне питання проекту « Як створити екранізацію твору? »</i></p> <p><i>Починаючи роботу над проектом, учні визначають, які спеціалісти потрібні для створення екранізації оповідання, зрозуміють, в які групи треба об'єднатися, щоб створити сценарій фільму, яку режисерську роботу треба виконати для реалізації сценарію та ін.</i></p> <p><i>Для створення екранізації учасники проекту будуть детально вивчати текст оповідання (оригінал і переклад українською мовою), працювати зі словниками (тлумачними, застарілих слів, словником Даля), інтернет-ресурсами, підбирати ілюстрації, створювати ескізи костюмів, словесний опис акторів, музики. Учні об'єднуються в творчі групи, кожна з яких буде працювати над окремою проблемою. Узагальнять результати діяльності під час роботи над презентацією.</i></p>
<p>Вік учасників:</p>	<p><i>10-12 років (6 клас)</i></p>
<p>Тривалість проекту:</p>	<p><i>1 місяць</i></p>
<p>Навчальні цілі та очікувані результати:</p>	<p><i>Під час роботи над проектом учні зрозуміють вплив літератури на моральне вдосконалення людини.</i></p> <p><i>Удосконалять навички самостійної навчальної діяльності, розвинуть інтелектуальні, творчі здібності.</i></p> <p><i>Вчитимуться знаходити інформацію в різних джерелах, визначати її достовірність залежно від типу джерела (текст художнього твору, стаття у Вікіпедії, словник, стаття в підручнику, Інтернет тощо).</i></p> <p><i>Вироблятимуть уміння орієнтуватися в потоці різноманітної інформації українською та</i></p>

	<p><i>іншими мовами, знаходити, сприймати, аналізувати, оцінювати, застосовувати на практиці.</i></p> <p><i>Розвиватимуть уміння формулювати власну думку, знаходити спільну мову з товаришами.</i></p> <p><i>Розвиватимуть вміння спільно працювати над завданнями, розподіляти відповідальність серед представників групи.</i></p> <p><i>Здобудуть навички оформляти результати своїх досліджень у вигляді презентації Power Point.</i></p> <p><i>Удосконалять навички публічно представляти результати роботи, аргументувати свою позицію.</i></p>
<p>Діяльність учнів:</p>	<p><i>Для роботи в проекті учні були об'єднані в декілька груп, кожна з яких отримала своє завдання.</i></p>
<p><u>сценарна група</u> <u>"літературознавці"</u></p>	<p><i>Завдання:</i></p> <p><i>Ознайомити з історією появи оповідання, пояснити тему, ідею і сенс його назви, з'ясувати актуальність твору.</i></p>
<p><u>сценарна група</u> <u>"лінгвісти"</u></p>	<p><i>Завдання:</i></p> <p><i>З'ясувати функцію промовистих прізвищ персонажів.</i></p> <p><i>Простежити за мовою персонажів (побудовою речень, вибором лексики тощо)</i></p> <p><i>Знайти в тексті застарілі слова, канцеляризми, лайливі слова, вульгаризми, просторіччя, військову лексику, антоніми і з'ясувати мету вживання цієї лексики.</i></p>
<p><u>режисерська група</u> <u>"бутафори"</u></p>	<p><i>Завдання:</i></p> <p><i>Знайти в тексті описи предметів.</i></p> <p><i>З'ясувати, яку роль відіграють ці предмети для розкриття характерів героїв</i></p> <p><i>Відібрати предмети, необхідні для створення екранізації твору. Пояснити свій вибір.</i></p>
<p><u>режисерська група</u> <u>"кінологи"</u></p>	<p><i>Завдання:</i></p> <p><i>Знайти в тексті опис собаки.</i></p> <p><i>З'ясувати, яку роль він відіграє у творі.</i></p>

	<p>Подати пропозиції щодо підбору собаки для екранізації твору (порода, окрас, вигляд тощо). Пояснити свій вибір.</p>
<p><u>режисерська група</u> "декоратори"</p>	<p>Завдання: Знайти в тексті опис місця дії оповідання. З'ясувати, чому саме тут відбуваються події твору. Подати пропозиції щодо створення декорацій, потрібних для екранізації твору.</p>
<p><u>режисерська група</u> "костюмери"</p>	<p>Завдання: З'ясувати, як одягнені герої оповідання. Знайти в тексті описи костюмів героїв і прослідкувати за особливостями побудови цих описів. З'ясувати, чи впливає опис одягу на розкриття характеру. Подати рекомендації щодо костюмів героїв, потрібних для екранізації.</p>
<p><u>режисерська група</u> "добір акторів"</p>	<p>Завдання: На основі рекомендацій сценарної групи створити детальний словесний опис акторів для майбутнього фільму.</p>
<p><u>режисерська група</u> "добір музики"</p>	<p>Завдання: Добрати музику для фільму (описати її характер, темп, склад музичних інструментів) у відповідності до теми та ідеї оповідання. Пояснити свій вибір.</p>

Урок № 3

Тема:	"Засоби творення комічного в оповіданні Чехова "Хамелеон" Презентація проекту "Смішні дрібниці" строкатих оповідань Антоші Чехонте" (Як створити екранізацію твору?)
Мета уроку:	<i>з'ясувати сенс авторського задуму оповідання, поглибити знання про роль художньої деталі у творенні образу персонажа, з'ясувати значення антитези в творі, розкрити ідейний зміст оповідання за допомогою використання елементів аналізу художнього тексту; розвивати вміння працювати з текстом, аналітичне ставлення до компонентів художнього твору, удосконалювати навички роботи в групах; вчити формуванню власної думки щодо прочитаного, висловленню особистого ставлення до проблем, що порушуються в творі, вмінню представляти результати своєї роботи.</i>
Обладнання:	<i>презентація Power Point, картки для гри</i>
Тип уроку:	<i>узагальнення знань. Презентація проекту.</i>
Епіграф:	<i>"Писати треба так, щоб словам було тісно, а думкам просторо". А.Чехов</i>

Хід уроку

І. Постановка цілей і завдань уроку (див. слайди № 1-2)

Слово вчителя: Сьогодні наш урок буде присвячений одній із чудових сторінок творчості А. П. Чехова. Він був неперевершеним майстром оповідання. За силою впливу на читача його короткі оповіді не поступалися великим творам. Як це вдавалося майстру? Цю загадку Чехова ми і спробуємо розгадати.

Як ви розумієте епіграф до уроку, що "писати треба так, щоб словам було тісно, а думкам просторо"?

Учні: висловлюють думки, що автор повинен уміти вдало підбирати лексику, уникати розмитих описів, давати характеристику персонажа влучними словами...

Вчитель: Отже, кожен із вас, аналізуючи текст оповідання "Хамелеон" і вирішуючи своє завдання, помітив, що в А. Чехова "краткість - сестра таланта". На уроці ми познайомимося з результатами ваших досліджень і зробимо висновок, чи легко підготуватись до екранізації цього твору.

тема

Смішні дрібниці" оповідань Антоші Чехонте"

Як створити екранізацію оповідання "Хамелеон"?

Слайд №1

Писати треба так, щоб словам було тісно, а думкам просторо.
А. П. Чехов

Слайд №2

II. Актуалізація опорних знань (див. слайди № 3- 9)

Інтелектуальна розминка: "Що ви знаєте про А. П. Чехова?" (див. Додаток №1)

Учні: відповідають на питання, обираючи правильну відповідь (на слайдах демонструються питання, правильні відповіді залишаються, інші зникають).

III. Опрацювання теми уроку

1. Бесіда

Вчитель: Чи можна назвати "Хамелеон" оповіданням?

Учні: стверджують, що можна, адже твір прозовий, невеликий за обсягом, зображує один епізод із життя персонажа.

2. Гра за картками (див. Додаток № 2, фото №1)

Слово вчителя: Простежимо, як розгорталися основні події оповідання.

Учні: розміщують картки на дошці в правильному порядку (за текстом)

3. Бесіда

Вчитель: Підбиваючи підсумки гри, зробимо висновки. Скільки разів протягом маленького оповідання змінюється ставлення Очумелова до собаки?

Учні: 6 разів

Вчитель: Чому змінюється думка героя, від чого вона залежить?

Учні приходять до висновку, що думка Очумелова залежить від того, кому міг би належати собака. Чий він: генеральський чи бродячий?

Вчитель: Який художній прийом використовує автор для побудови цього твору?

Учні: Антитезу - протиставлення

Вчитель: Для чого вона використовується?

Учні роблять висновок, що антитеза допомагає розкрити характер Очумелова і показати, що метою поліцейського є не пошук істини, а бажання догодити можновладцям.

4. Захист сценарної групи

сценарна група

лінгвісти літературознавці

Мета роботи:
Дослідити історію створення оповідання, його актуальність, сенс назви; визначити тему і ідею оповідання

Мета роботи:
Дослідити значущі прізвища персонажів, мову як засіб їх гумористичної характеристики

Слайд №10

літературознавці

історична довідка

Оповідання «Хамелеон» з'явилося в журналі «Осколки» № 36 в 1884 р. з підзаголовком «Сценка». З деякими незначними виправленнями оповідання було включено у збірник «Пестрые рассказы» (1886)

Слайд №11

Виступ керівника сценарної групи (див. слайд № 10): У нашій групі було дві підгрупи - лінгвістів і літературознавців. Кожна з них мала свою мету. Лінгвісти досліджували значущі прізвища персонажів та мову як засіб їхньої гумористичної характеристики. Літературознавці вивчали історію створення оповідання, його актуальність, сенс назви; визначали тему й ідею твору.

Повідомлення учнів - "літературознавців"

1 учень (див. слайд № 11): *Ми довідалися, що оповідання «Хамелеон» з'явилося в журналі «Осколки» № 36 в 1884 р. з підзаголовком «Сценка» 3 деякими незначними виправленнями твір було включено у збірку «Пестрые рассказы» (1886)*

2 учень (див. слайд № 14): *Коли ми аналізували заголовок оповідання, то дізналися, що хамелеон – порода ящірок, які швидко змінюють колір шкіри залежно від оточуючого середовища. Тоді ми задумалися, чому автор дав такий заголовок оповіданню, де про хамелеона - жодного слова, і зрозуміли, що Очумелов дуже нагадує хамелеона, тому що вміло пристосовується до ситуації.*

літературознавці

актуальність оповідання сьогодні

Людина при владі часто буває нещирою, її рішення залежать від статусу звинувачуваного: високопоставлена особа перед ним чи звичайний працівник.

Слайд №12

Лукавність державних службовців, відсутність у них моральних норм

ідея

літературознавці

тема

Розкриття соціальних відносин між людьми на прикладі зображення епізоду з життя невеликого містечка. Ці відносини поширюються і на собак: бродячий - винищити, генеральський - відвести додому.

Слайд №13

3 учень (див. слайд № 12): *Ми вирішили, що оповідання Чехова актуальне й сьогодні, бо людина, наділена владою, часто буває нещирою, її рішення залежать від статусу звинувачуваного: високопоставлена особа перед ним чи звичайний працівник*

4 учень (див. слайд № 13): *Тему оповідання ми визначили як розкриття соціальних відносин між людьми на прикладі зображення епізоду з життя невеликого містечка. Ці відносини поширюються і на собак: бродячий - винищити, генеральський - відвести додому. А ідея твору – критика письменником державних службовців, які нехтують моральними нормами, зловживають своїм становищем.*

Слайд №14

Слайд №15

Повідомлення учнів - "лінгвістів"

1 учень (див. слайд № 15): Ми досліджували прізвища персонажів твору у зв'язку з їх характером і дійшли висновку:

Очумелов - від рос. «очуметь» - втратити глузд, розуміння. Чумний, скажений, очумілий, тобто непередбачуваний у своїх діях.

Хрюкін - від рос. «хрюкать» - говорити незрозуміло. У цієї людини і вчинки нелюдські (тикає в морду собаці «цигаркой для смеха»), Поводить себе і виглядає по-свинячому.

Єлдирін - від рос. «елда» - щось великого розміру. Але постійно принижується перед Очумеловим, догоджає йому.

Жигалов - від рос. «прожигать жизнь». Веде безладний, легковажний спосіб життя.

Ми вважаємо, що А. Чехов навмисне обирає такі прізвища, адже вони дають влучну характеристику героям і допомагають автору розкрити ідею оповідання.

2 учень (див. слайд № 16): Ми проводили лінгвістичний аналіз тексту і знайшли

1. Застарілі слова: "охоч, вестимо, ежесли, намедни, верно знаешь"

2. Лайливі слова: "мерзавец, черти, дурацкий, болван"

3. Просторіччя: "не пущать, здоровила, цигарка, покажу Кузькину мать". Вульгаризми: "харя"

4. Канцеляризми: "составляй протокол, ваше благородие, не велено кусаться, должно полагать"

5. Військову лексику: "сделал полуоборот налево, не рассуждать"

6. Антоніми: "нежная тварь – бродячий скот, надень - сними"

Застарілі слова: охоч, нешто, вестни, ежели, намедни, верно знаешь

Просторіччя: не пуцать, здоровіла, цигарка, покажу, Кузькину мать

Лайливі слова: нерзавец, дурацкий, болван, черти

Лінгвістичний аналіз тексту

Антоніми: нежная тварь – бродячий скот, надень - сними

Військова лексика: сделал полуоборот налево, не рассуждать

Канцеляризми: составляй протокол, ваше благородие, не велено кусаться, должно полагать

Слайд №16

Зменшувально-пестливі суфікси: братец ихний, шустряя собачонка

Дієслова вживаються в множині: господин понимают, братец приехали

граматика і синтаксис

Неправильні синтаксичні конструкції: Я человек, который работающий.

Незакінчені речення: Почему тут? Это ты зачем палец? Никак беспорядок! Ужо сорву с тебя!

Слайд №17

Дослідивши лексику, ми побачили такі протиріччя: представник закону Очумелов дозволяє собі вживати лайливі слова, просторіччя, вульгаризми, також він змінює свою поведінку залежно від відомостей про собаку (про це свідчать підібрані нами антоніми). Отже, він знаходиться не на своєму місці і ганьбить честь мундира.

З учень (див. слайд № 17): Крім того, ми помітили нещирість Очумелова: коли йдеться про генерала, в мові поліцейського з'являються зменшувальні суфікси: "братец ихний, шустряя собачонка"; дієслова вживаються в множині: "господин понимают, братец приехали". Герої оповідання не вміють розмовляти грамотно, правильно формулювати свої думки. Про це свідчать такі речення Очумелова: "Почему тут? Это ты зачем палец? Никак беспорядок! Ужо сорву с тебя!" і Хрюкіна: " Я человек, который работающий".

Виступ керівника сценарної групи (див. слайд № 18): Наша група дійшла виснову, що А. П. Чехов - майстер деталі, адже вдало використовує засоби мови (добирає влучний заголовок, імена, що говорять, синоніми, антоніми, вульгаризми, архаїзми тощо), щоб втілити загальну ідею твору: показати справжню суть служителя закону Очумелова, його підлеглого Єлдиріна, постраждалого Хрюкіна. Це дає змогу автору показати нещирість людини, що володіє владою, невідповідність її займаній посаді, відсутність у неї моральних принципів.

Висновки сценарної групи

Чехов - майстер деталі, адже вдало використовує засоби мови (добирає влучний заголовок, імена, що говорять, лексику), щоб втілити загальну ідею твору: показати істинну суть служителя закону Очумелова, його підлеглого Єлдиріна, постраждалого Хрюкіна. За допомогою цих засобів Чехову вдається показати нещирість людини, що володіє владою, несправді в посаді, відсутність в н...

Слайд №18

заголовок

граматичні і синтаксичні конструкції

допомагають розкрити ідею оповідання

прізвища персонажів

мова персонажів

вибір лексики

«Краткость – сестра таланта»

Слайд №19

5. Слово вчителя (див. слайд № 19)

Завдяки спостереженням групи ми переконалися, що використання деталі - одна з ознак оповідань Чехова. Недарма він писав: "Коли я пишу, я цілком розраховую на читача, передбачаючи, що елементи, яких бракує в оповіданні, він додасть сам ". Приємно, що представники цієї групи виявилися уважними читачами і змогли розшифрувати деталі в творі.

А зараз ми почуємо результати дослідження режисерської групи.

6. Захист режисерської групи

Учні - "бутафори" (див. слайд № 20): Завданням нашої групи було знайти в тексті описи предметів. Спостерігаючи за текстом, ми виявили вузлик в руці Очумелова, а у Єлдиріна - решето, доверху наповнене конфіскованим агрусом. Ці деталі влучно і лаконічно характеризують нечистих на руку служителів закону, що не гребують навіть такими дрібними хабарями.

Учні - "костюмери" (див. слайд № 21): Ми спостерігали за описом одягу героїв твору. Особливо нас зацікавила шинель Очумелова. Ця деталь надто часто згадується в тексті. Ми звернули увагу, що герой то надягає, то знімає її в залежності від свого стану: йому стає жарко від звістки, що собака генеральський, і спокійніше від запевнень, що песик бродячий. Таким чином, шинель - та деталь, яка передає душевний, внутрішній стан героя. Вона є ніби шкірою

Очумелова-хамелеона. Але якщо ящірка маскується задля захисту від хижаків, то поліцейський наглядач пристосовується під можновладців.

Одяг Хрюкіна "ситцева крохмальна сорочка і жилетка" дає уяву про невисокий соціальний статус героя (майстер-золотар).

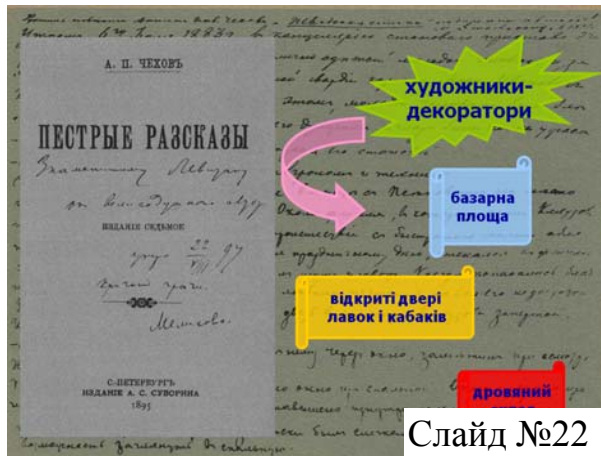
Отже розгорнутого опису костюмів героїв в оповіданні немає. Але це заміщує деталь. Ми зрозуміли, що на обсязі невеликого оповідання автор хотів познайомити читача тільки з тими особливостями одягу, що мають безпосереднє відношення до розкриття характеру героя. Тут у А. Чехова справді "краткость - сестра таланта".

Учні - "декоратори" (див. слайд № 22): З тексту ми з'ясували, що дія фільму повинна відбуватися на базарній площі. З декорацій нам знадобляться "відкриті двері кабаків та лавок", "дров'яний склад". Ми зрозуміли, що автор обирає це місце дії невипадково.

З історії ми пам'ятаємо, що базарна площа - центр містечка, де завжди відбувалися важливі події. Тому здавалося б рядовий, буденний випадок, що складає основу сюжету оповідання, перетворюється в цьому місці в значимий.

У такому місці завжди збирався народ, щоб поділитися новинами. Тому саме тут авторові було краще представити справжнє обличчя Очумелова багатьом людям. Тепер ще довго буде що обговорювати на базарній площі.

Слайд №22

Слайд №23

Учні - "кінологи" (див. слайд № 23): *Зав'язкою оповідання були крики Хрюкіна з приводу того, що його вкусив собака. Ми знайшли в тексті такий опис: "... розчепіривши передні ноги і тремтячи всім тілом сидить... біле гостроморде хортеня з жовтою плямою на спині. В сльозових очах у нього вираз туги і жаху".*

Належність собаки певному хазяїнові впливає на вирішення справи Очумеловим. Навіть звертається поліцейський до собаки по-різному в залежності від ситуації: "бродяча худоба", "знищити треба", "він, напевно, скажений", "...чорт знає що! Ні шерсті, ні вигляду... стерво..." або "собака - ніжна тварина", "собаченятко нічого собі", "цуцик отакий".

7. Слово вчителя

Представники режисерської групи теж виявились уважними читачами і не просто підібрали бутафорію, костюми, декорації для фільму, але й звернули увагу на їхні функції. Справді, нічого зайвого і випадкового немає в оповіданні Чехова. Всі деталі, про які йшлося, допомагають розкрити ідею оповідання. А зараз на основі спостережень попередніх груп висновки зроблять ще дві групи.

8. Захист групи по добору акторів (див. слайд № 24)

Вивчаючи текст, ми зрозуміли, що відсутність розгорнутого опису зовнішності героя компенсується використанням художньої деталі, тому ми й співпрацювали зі сценарною групою, костюмерами і на основі їх рекомендацій склали опис акторів для майбутніх зйомок.

Очумелов – поліцейській наглядач років 45, високого зросту, кремезної статури, з густими бровами; хода впевнена, поважна; в шинелі.

Єлдірін - городовий високого зросту, років 50, худий, з рудими вусами, улесливим обличчям; у формі.

Хрюкін - золотар, верткий маленький чоловічок років 40, з напів'яним круглим обличчям; у ситцевій сорочці і жилетці.

Прохор - генеральський кухар, поважний, повний, червонощокий чоловік років 55; у білому фартусі й ковпаку.

Також знадобиться

Масовка - небагато людей (дія оповідання відбувається зранку), переважно чоловіки середнього класу з сонними фізіономіями, у прим'ятому одязі прикажчиків і купців (дія відбувається на базарній площі).

підбір акторів

Очумелов – поліцейській наглядач років 45, високого зросту, щільної статури, з густими бровами; хода впевнена, важлива; в шинелі

Єлдірін - городовий середнього зросту, років 50, худий, з рудими вусами, підлесливим обличчям; у формі

Хрюкін - золотих справ майстер, верткий маленький чоловічок років 40, з напів'яним круглим обличчям, у ситцевій сорочці і жилетці

Прохор - генеральський кухар, важливий, повний, червонощокий чоловік років 55, в білому фартуху й ковпаку

Масовка - небагато людей (10-12), переважно чоловіки середнього класу з сонними фізіономіями, у прим'ятому одязі прикажчиків і купців

Слайд №24

9. Захист групи по добору музики (див. слайд №25)

На основі вивчення тексту і висновків всіх попередніх груп ми вирішили, що у фільмі повинна звучати фонова іронічна музика у фольклорному стилі з використанням духових музичних інструментів, шумових ефектів.

Такий стиль музики теж може виявитися влучною деталлю, адже допоможе проілюструвати склад героїв, виявити ідею оповідання, підкреслити гумористичну спрямованість твору.

Слайд №25

підбір музики

Фонова іронічна музика у фольклорному стилі з використанням духових музичних інструментів, шумових ефектів

Слайд №25 features a musical score with handwritten lyrics in the background. A blue starburst contains the text 'підбір музики'. A yellow box highlights the text 'Фонова іронічна музика у фольклорному стилі з використанням духових музичних інструментів, шумових ефектів'. A pink arrow points from the starburst to the highlighted text.

Слайд №26

Писати треба так, щоб словам було тісно, а думкам просторо. А. П. Чехов

художня деталь

авторська позиція в творі

антитеза

промовисті прізвища персонажів

мова героїв

Слайд №26 features a portrait of A.P. Chekhov on the left. The background is a handwritten manuscript. A purple box contains the quote 'Писати треба так, щоб словам було тісно, а думкам просторо. А. П. Чехов'. A central blue circle contains the text 'авторська позиція в творі'. Yellow arrows point from this central circle to four other boxes: 'художня деталь' (purple), 'антитеза' (blue), 'промовисті прізвища персонажів' (green), and 'мова героїв' (pink).

10. Захист акторської групи

Учні: інсценізують уривок з оповідання (див. Додаток № 3, фото №2)

IV. Закріплення вивченого матеріалу

Підсумкова бесіда

Вчитель: Як ви думаєте, у чому полягав авторський задум оповідання "Хамелеон"?

Учні: вважають, що завданням Чехова було висміяти підлабузництво, чиношанування, нещирість державних службовців - представників влади.

Вчитель: Які художні засоби допомогли Чехову реалізувати його мету?

Учні: визначають антитезу, яка є головним композиційним прийомом оповідання, допомагає розкрити "хамелеонську" суть головного героя, тобто працює на ідею оповідання. Ще один засіб - деталь.

Вчитель (див. слайд № 26): Пригадаємо епіграф до уроку: "Писати треба так, щоб словам було тісно, а думкам просторо". Чи підтвердив Чехов ці слова своїм твором?

Учні: погоджуються з думкою Чехова, адже у невеликому обсязі твору письменник так вдало підбирає мовний матеріал, що повністю розкриває ідею оповідання. Тому дійсно за таким невеличким оповіданням можна зняти цілий фільм.

V. Підсумок уроку

Вчитель: Що ж потрібно, щоб підготуватися до створення екранізації оповідання?

Учні: зазначають, що головне - уважне вивчення тексту, звертаючи увагу на кожне слово, деталь, прийоми побудови композиції, прізвища персонажів, їх мову, одяг, речі і т.п. Також учні зазначають, що при створенні сценарію фільму важливо чітко розподілити роботу між групами, визначити завдання для кожної з них. Тільки злагоджена праця членів групи дасть очікуваний результат.

Вчитель: Чи сподобалось вам працювати в проекті? Як би ви оцінили свою роботу?

Учні: зазначають, що робота в проекті їх дуже зацікавила (з'явився інтерес до вивчення творчості Чехова, розвивалися навички роботи з текстом художнього твору, удосконалювалося вміння працювати в групах і т. ін.). Також школярі визначили вклад кожного учасника проекту у створення спільного результату.

VI. Домашнє завдання

1. Виписати з оповідання "Хамелеон" приклади використання антитези й художньої деталі.

Додаток №1. Інтелектуальна розминка "Що ви знаєте про А. П. Чехова?"

Методичний коментар: кожне питання демонструється на окремому слайді. Анімацію слід створити так, щоб неправильні варіанти зникали клацанням "миші" після правильної відповіді учнів.

1. Чехов отримав освіту

А) лікаря   Б) журналіста   В) священика

2. Чехов обрав псевдонім

А) Антуан Чехонтан   Б) Антоша Чехонте   В) Антон Чехонтон

3. Чехов почав друкуватися

А) гімназистом   Б) студентом   В) пенсіонером

4. Оповідання Чехова з'являлися в журналі:

А) "Крокодил"   Б) "Осколки"   В) "Стрекоза"

5. Дія оповідання Чехова "Товстий і тонкий" відбувається

А) на базарі   Б) на вокзалі   В) на площі

6. Виразна подробиця в художньому творі, яка несе важливу інформацію і має самостійне значення, називається

А) елемент   Б) штрих   В) деталь

7. Оповідання - це

А) великий прозовий твір, у якому діє багато персонажів;

Б) невеликий твір, у якому зображений один епізод з життя героя;

В) невеликий твір з повчальним висновком, у якому використовується алегорія.

Додаток №2. Картки для гри

Методичний коментар: 6 карток необхідно збільшити в розмірі, роздрукувавши кожна на форматі А4 і розмістити у довільному порядку на дошці.

Завдання учням: розмістити картки з цитатами в правильному порядку (за текстом)

...узнай, чья это собака, и составляй протокол! А собаку истребить надо. Немедля! Она наверное бешеная...

Одного только я не понимаю: как она могла тебя укусить?... Нешто она достанет до пальца? Она маленькая, а ты ведь вон какой...

Ни шерсти, ни вида... подлость одна только... И такую собаку держать?!.. Ты, Хрюкин, пострадал и дела этого так не оставляй... Нужно проучить! Пора...

Она, может быть, дорогая, а ежели каждый свинья будет ей в нос цыгаркой тыкать, то долго ли испортить. Собака — нежная тварь...

Она бродячая! Нечего тут долго разговаривать... Ежели сказал, что бродячая, стало быть и бродячая... Истребить, вот и всё.

Собачонка ничего себе... Шустрая такая... Цап этого за палец! Ха-ха-ха... Ну, чего дрожишь? Ррр... Сердится, шельма... цуцук этакий...

Додаток №3. Епізод з оповідання для інсценізації.

Очумелов

- З якої це нагоди тут? Чому тут? Це ти навіщо палець?.. Хто кричав?

Хрюкін

- Іду я собі, ваше благородіє, нікого не займаю (кашляючи в кулак), коли враз це стерво з доброго дива за палець... Ви даруйте мені, я людина, котра робоча... Робота в мене дрібна. Нехай мені заплатять, бо я цим пальцем, може, з тиждень не поворухну... Цього, ваше благородіє, і в законі нема, щоб од тварюки терпіти... Коли ото кожне кусатиметься, то краще й не жити на світі...

Очумелов (суворо, кашляючи й поводячи бровами)

- Гм... Гаразд... Гаразд... Чий собака? Я цього так не залишу! Я покажу вам, як собак розпускати. Пора звернути увагу на таких панів, що не бажують підкорятися постановам. Як оштрафують його, мерзотника, так він знатиме в мене, що означає собака і всяка інша бродяча худоба. Я йому нажену холоду!.. Єлдирін (звертається до городового), дізнайся, чий це собака і складай протокол. А собаку знищити треба. Негайно! Він, напевно скажений... Чий це собака, питаю?

Голос з юрби

- Це, здається, генерала Житалова!

Очумелов

- Генерала Житалова? Гм... Здійми-но, Єлдирін, з мене пальто... Страх, яка спека. Мабуть, на дощ... (звертається до Хрюкіна): Одного тільки я не розумію: як він міг тебе вкусити? Хіба таки він дістане до пальця? Він маленький, а ти бач он який здоровило. Ти, мабуть, розколупав пальця цвяшком, а потім і спала тобі на думку ідея, щоб здерти. Ти ж, ... відомий народ! Знаю вас, чортів!

Голос з юрби

- Він, ваше благородіє, цигаркою йому в морду для сміху, а песик не бувши дурний, і хапнув... Дурнувата людина, ваше благородіє.

Хрюкін

- Брешеш, сліпий! Не бачив, так навіщо брехати! Їхнє благородіє розумний пан і розбирають, коли хто бреше, а хто по совісті, як перед Богом... А як я брешу, так хай тоді мировий розсудить. У нього в законі сказано... Нині всі рівні... У мене в самого брат у жандармах... щоб ви знали...

Очумелов

- Не базікають!

Єлдірін

- Ні, це не генеральський... У генерала таких нема. У нього все більше лягаві.

Очумелов

- Ти це напевне знаєш?

Єлдірін

- Напевне, ваше благородіє...

Очумелов

- Я й сам знаю. У генерала собаки дорогі, породисті, а це — чортзна-що. Ні шерсті, ні вигляду... стерво та й годі... І отакого собаку тримати? Де ж у вас розум? Якби трапився такий собака в Петербурзі чи в Москві, то знаєте, що було б? Там не подивились б на закон, а вмить — не дихай! Ти, Хрюкін, постраждав і діла цього так не залишай... Треба провчити! Пора...

Єлдірін

- А може і генеральський... На морді в нього не написано... Оце якось у дворі в нього такого бачив.

Голос з юрби

- Звісно, генеральський.

Очумелов

- Гм... Надінь-но, брат Єлдірін, на мене пальто. Щось холодом війнуло... Морозить мене... Ти одведеш його до генерала і спитаєш там... Скажеш, що я знайшов і прислав. Та скажи, щоб його не випускали на вулицю... Він, може,

дорогий, а якщо кожна свиня йому в ніс цигаркою тикатиме, то можна й зіпсувати. Собака - ніжна тварина... А ти, бовдуре, опусти руку. Нема чого свого дурного пальця виставляти. Сам винен!...

Єлдірін

- Кухар генеральський іде, його питаємо... Гей, Прохоре! А йди-но, голубе, сюди. Поглянь на собаку... Ваш?

Прохор

- Вигадав! Таких у нас зроду-віку не бувало.

Очумелов

- І питати тут довго нема чого... Сказав бродячий, значить бродячий. Знищити, от і все.

Прохор

- Це не наш, це генералового брата, що недавно приїхав. Наш не охочий до хортів. Брат їхній охочий...

Очумелов (з солодкою усмішкою)

- Та хіба братик їхній приїхали? Володимир Іванович? Ох ти, Господи! А я й не знав! Погостювати приїхали?

Прохор

- У гості...

Очумелов

- Ох ти, Господи!.. Скучили за братиком... А я ж і не знав! Так це, виходить, їхній собачка. Дуже радий... Візьми його. собаченятко нічого собі... Метке таке... Хап цього за палець! Ха-ха-ха... Ну, чого тремтиш? Ррр... бр... Сердиться, шельма... цуцик отакий...

(погрожуючи Хрюкіну)

- Я ще доберусь до тебе!